

НАУКОВА РОБОТА

на тему: «Загальні тенденції, проблеми та перспективи розвитку
банківської системи України»

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ	4
1.1. Формування оптимальної структури вітчизняної банківської системи.....	4
1.2. Проблеми управління фінансовою стійкістю комерційних банків України.....	5
1.3. Фінансові та технологічні інновації як загальна тенденція сучасного етапу розвитку банківської системи.....	9
РОЗДІЛ 2. СТАН БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ.....	12
2.1. Проблеми капіталізації українських комерційних банків.....	12
2.2. Фінансова стійкість українського банківського сектору та фактори, що на неї впливають.....	15
2.3. Діджиталізація та її вплив на банківську діяльність.....	20
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	23
3.1. Ресурсне забезпечення діяльності банківської системи України.....	23
3.2. Перспективи цифровізації у банківському секторі.....	25
ВИСНОВКИ.....	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	31
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Банківська система займає важливе місце в економіці будь якої держави, через постійні потреби економічних суб'єктів у фінансових ресурсах та здійсненні платежів. Банківська система є однією з найважливіших і невід'ємних складових сучасної економіки, а також одним з основних чинників, що впливає на економічне зростання, тому що саме в ній відбувається як акумуляція тимчасово вільних фінансових ресурсів так і за її допомогою забезпечується їх (обмежених ресурсів) найефективніше і найраціональніше використання.

У процесі вдосконалення економічної системи банки здійснюють управління системою платежів і розрахунків, забезпечують інвестування та кредитне обслуговування реального сектора, спрямовують заощадження до виробничої сфери, регулюють рух грошових потоків згідно із визначеною монетарною політикою держави, визначають параметри швидкості обігу грошей та інфляційні процеси. Отже, банки значно впливають на економічний розвиток країни, і це актуалізує необхідність вивчення новітніх тенденцій розвитку банківських систем, адекватних сучасним соціально-економічним реаліям.

А тому *метою даної роботи* є визначення теоретичних засад функціонування банківської системи України, а також дослідження її сучасних проблем та трансформаційних перспектив.

Об'єктом аналізу виступає банківська система України.

Предметом даної наукової роботи є теоретичні та практичні засади становлення і розвитку банківської системи України.

Обмежений, згідно існуючих вимог, обсяг даної роботи зумовив той факт, що ми обрали для розкриття заявленої тематики лише те коло питань (згідно плану), яке б розкривало найбільш актуальні на сьогодні питання розвитку банківської системи України.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

1.1. Формування оптимальної структури вітчизняної банківської системи

Структура банківської системи України вважається оптимальною тоді, коли вона забезпечує постійний та динамічний розвиток національної економіки в максимально повній мірі всім набором основних банківських продуктів, і при цьому, по всіх галузях і сферах, для всіх суб'єктів ринку. Водночас, таке, в повному обсязі банківське обслуговування клієнтів, повинно здійснюватися за допомогою якісних, прийнятних за ціною послуг і виключно в рамках конкурентного середовища на банківському ринку.

Безумовно, вітчизняні банки за останні роки, під впливом відомих негативних чинників, змушені вдаватися до певного скорочення мережі власних філій та відділень. Сьогодні створення нових філій крупних банків в окремих областях не завжди сприяє розвитку місцевої економіки, якщо їх ресурс, зібраний на цій території, не спрямований до місцевих господарських структур.

Зростаючий рівень конкуренції на ринку банківництва буде спрямовувати банківські установи на зниження витрат по обслуговуванню розгалуженої мережі філій та відділень, будуть скорочуватись витрати на кадрове забезпечення, офісну техніку, оренду приміщень. Саме такі процеси і ведуть до змін в самій структурі банківської системи, а, особливо в сучасних умовах цифрової економіки найважливішу, тобто ключову роль будуть відігравати і вже відіграють так звані електронні інформаційно-технологічні центри, які через новітні технології з'єднують клієнта банку з його операційною системою та проводять частину банківських операцій в онлайн режимі.

У сучасних умовах швидко міняються види банківських послуг, форми бізнесу і способи взаємодій, ринки збуту, культура підприємництва. За таких

обставин потрібні гнучкі, такі які швидко пристосовуються до змін, банківські структури. На сьогоднішній день є очевидним, що передбачені Законом України «Про банки і банківську діяльність» види спеціалізованих банків не набули реального практичного втілення, на думку В. В. Коваленка: «...адже їхні конкурентні переваги на ринку банківських послуг не є очевидними для потенційних засновників і акціонерів» [15, с. 289]. Що ж стосується конкретних напрямів вирішення завдання по формуванню сектора спеціалізованих банківських інститутів, то вони повинні знаходитись у двох практичних площинах: з одного боку, головним акціонером і засновником таких структур, із відповідною участю у статутному капіталі, повинна виступити держава, а з другого – обов’язково потрібна реалізація нормативних преференцій з боку Національного банку України через більш легкі показники окремих нормативів діяльності спеціалізованих банків.

Безумовно, створення спеціалізованих фінансово-кредитних інститутів слід розглядати як важливий напрям формування ефективної структури банківської системи країни та забезпечення належного рівня конкуренції на фінансовому ринку. А тому, розробляючи стратегію власного розвитку, банківські установи повинні бути готовими, на думку науковців: «...до тенденції із скорочення частки традиційних банківських операцій на користь нових послуг та каналів їх просування на основі новітніх інформаційних технологій відповідно до змін запитів клієнтів» [17, с. 98].

Отже, удосконалення структури та функціонування банківської системи необхідно розглядати як одне із пріоритетних завдань розвитку національної економіки.

1.2. Проблеми управління фінансовою стійкістю комерційних банків України

Наука і практика банківництва наголошують, що однією із ключових складових продуктивної роботи комерційних банків є система заходів, по оптимальному управлінню їх фінансовою стійкістю, що вимагає виконання

двох завдань: з одного боку, забезпечення ліквідності банку та підтримання належного рівня його платоспроможності відносно різних груп клієнтів; а з іншого – забезпечення максимальної рентабельності банківських операцій, що є необхідною умовою ефективного господарювання комерційного банку як бізнесової одиниці [7, с. 17].

На практиці виконання такого важливого завдання по забезпеченню необхідного рівня фінансової стійкості може бути вирішене лише шляхом системи заходів по ефективному управлінню активами і пасивами комерційного банку. Таке управління спрямоване на побудову структури залучених банком ресурсів та здійснених вкладень таким чином, щоб були найбільш оптимальні умови для підтримання фінансової стійкості при умові збереження прибутковості здійснюваних на фінансовому ринку операцій.

Найбільш важливим в управлінні активами і пасивами є підтримання необхідного рівня прибутковості комерційного банку, як наголошують науковці: «шляхом регулювання суми чутливих до змін процента вкладень та залучених ресурсів, які також є чутливими до змін ринкової норми процента» [11, с. 115]. Чутливість активів і пасивів банку до змін процентної ставки зростає також у часовому розрізі завершення їх розміщення та залучення відповідно.

Різниця між визначеними групами активів і пасивів банківської установи формує так званий геп – за банківською термінологією. Якщо він позитивний (тобто чутливі до зміни процента активи перевищують відповідні пасиви), то в разі підвищення ринкових ставок процента банк отримає додатковий дохід, тому, як наголошує професор О. В. Дзюблюк: «Процентні доходи по активним операціям зростуть більше ніж витрати за залученими ресурсами. Якщо ж геп має від’ємне значення, то при аналогічному зростанні ринкових ставок прибуток банку скоротиться, так як виплати за зобов’язаннями зростуть більше, аніж надійдуть платежі за відповідними активами» [9, с. 245]. При протилежних тенденціях у зміні ринкової норми процента динаміка прибутку банку матиме зворотне спрямування. Проте, в цілому, основним недоліком

цього методу управління активами і пасивами банку слід вважати його цільову орієнтацію, спрямовану виключно на максимізацію прибутку. Але забезпечення фінансової стійкості банків зводиться не стільки до пошуку необхідних ресурсів, скільки до визначення оптимальної ціни, яку банк може заплатити за їх використання в якості платіжних засобів (у формі недоотриманого доходу, втрат від перетворення менш ліквідних активів на більш ліквідні, а також вартості придбання ресурсів на грошовому ринку). Водночас необхідно розуміти, що особливості функціонування комерційних банків у розвинутих ринкових умовах дозволяють змістити наголос із завдання забезпечення фінансової стійкості на дотримання належного рівня рентабельності. В умовах же слабкої економіки з ринками, що розвиваються, механізм управління активами і пасивами повинен мати протилежні пріоритети.

У банківському менеджменті такий процес – це комплекс заходів, кожен з яких повинен спрямовувати дії банківського менеджменту на забезпечення його фінансової стійкості. Тобто по-іншому, йдеться про систему, кожен елемент якої повинен показувати як внутрішнє регулювання в самому банку забезпечує його фінансову стійкість. Основними елементами такої системи управління активами і пасивами виступають: розрахунок і регулювання ліквідної позиції методом окремого групування активів і пасивів банківського балансу та регулювання грошових потоків у рамках загального банківського портфеля.

Перший елемент – це процес підрахунку і регулювання ліквідної позиції комерційного банку на базі спеціального групування активів і пасивів банківського балансу. Специфіка такого групування полягає у тому щоб виокремити групи активів і пасивів, так щоб активи ранжувались по критерію їх доходності та спроможності для розрахунків, а пасиви – по критерію власності на ресурс та зобов'язань щодо їх повернень. Тому у банківському менеджменті при класифікації активів і пасивів необхідно виділяти окремі групи, які покращують ліквідність і такі які роблять її гіршою.

Така класифікація активів дозволяє робити реальну оцінку потенціалу ліквідності комерційного банку в сенсі існування у нього ресурсів для виконання своїх платіжних зобов'язань.

Що стосується класифікації пасивів комерційного банку, то їх групування здійснюється за критерієм власності банку на певні ресурси та їх повернення. З таких позицій пасиви у банківському менеджменті також можуть бути поділені на різні групи. Класифікація пасивів по групам дозволяє комерційному банку зрозуміти для себе, яка сума коштів йому потрібна для поточних потреб, також виокремлюючи групи пасивів, які більшою або меншою мірою визначають потребу банку в ліквідних активах. Таке групування активів і пасивів банківського балансу якраз і є підставою для розрахунку ліквідної позиції комерційного банку (ЛП), яка показує таку побудову його балансу, за якою банк може розраховуватись за зобов'язаннями перед клієнтами у поточний період; тобто ЛП обраховується як різниця між сумою найбільш ліквідних активів і сумою найменш стабільних пасивів (зобов'язань) банку.

Позитивне значення показника ЛП свідчить про необхідний ступінь ліквідності банку і його спроможність розраховуватись з усіма групами клієнтів за поточними зобов'язаннями. Така позитивна величина ліквідної позиції говорить про правильність обраного менеджментом банку процесу управління активами і пасивами з точки зору дотримання необхідного ступеня ліквідності. З іншого боку, негативний результат розрахунку ЛП говорить про нестачу ресурсів у банку для того, щоб розрахуватися з усіма своїми клієнтами за вимогами, які можуть бути пред'явлені у поточний період. Такий результат як правило свідчить про неправильне (надмірно ризиковане) формування структури активів, яка не відповідає структурі залучених банком ресурсів. А тому як наголошують фахівці з банківської справи: «Потреба у виведенні ліквідної позиції банку на позитивний рівень вимагає здійснення певних заходів по перегрупуванню активів таким чином, щоб поповнити групу найбільш ліквідних активів» [9, с. 241].

Ще одним елементом системи управління фінансовою стійкістю банку виступає метод регулювання грошових потоків в рамках сукупного банківського портфеля [7, с. 150]. Визначальними параметрами такого портфеля є показники вкладень у певні види активів, дохідність цих вкладень та терміни їх розміщення, обсяги залучення різних видів коштів, їх вартість і строки погашення. Практичний сенс даного методу полягає у підтриманні ліквідності банківської установи шляхом обов'язкового закріплення певних груп залучених пасивів за конкретними активами.

Суттєвим доповненням у системі управління грошовими потоками, яке може значно підвищити його ефективність, слід вважати аналіз руху грошових потоків за змінами у певний період, результатом чого є оцінка додаткової потреби або виявлення надлишку ліквідних коштів. Такий аналіз базується на порівняльному аналізі грошових потоків, які надходять до банку (нові депозити, повернені кредити тощо) та грошових потоків, які «йдуть» з банку (сплата депозитів, видача кредитів тощо). Аналіз динаміки різниці між даними параметрами за певний період, а також розуміння особливостей руху ресурсів за різними статтями дозволяє зрозуміти існуючі тенденції, а також оцінити можливості спрямування ресурсів на покриття тих чи інших вкладень, згрупованих за наведеною вище класифікацією.

1.3. Фінансові та технологічні інновації як загальна тенденція сучасного етапу розвитку банківської системи

Загальні тенденції нинішнього етапу розвитку банківської системи України мають неоднозначну спрямованість: перерозподіл сфер впливу на банківському ринку, як результат консолідаційних процесів у системі; низький рівень капіталізації; високий рівень конкуренції за внутрішні ресурси; проблеми ліквідності та відсутність «довгих грошей»; наявність інсайдерських банків, створених для обслуговування фінансово-промислових груп; зростання проблемних кредитів та «токсичної» заборгованості; незначна динаміка

депозитів; жорсткі адміністративні заходи регулятора та введення в окремі банки тимчасової адміністрації.

Однією із новітніх тенденцій розвитку фінансового бізнесу в світі, яка не обійшла також й Україну є розвиток компаній FinTech. Глобальна банківська система заробляє в рік приблизно 4 трлн. дол. США – це процентні доходи, і один трлн. дол. США – непроцентні. Транскордонні перекази, наприклад, або інтернет-еквайринг – це динамічні й величезні бізнеси, які входять до цього трильйона. А зараз боротьба йде й за процентні доходи – тому що з’являється безліч peer-to-peerlending організацій [26, с. 236]. Таким чином, всю FinTech-революцію можна описати як боротьбу за сферу фінансових послуг. Запровадження таких інновацій пов’язано в першу чергу з такими хвилями чисто технологічних інновацій в галузі IT: розповсюдження в галузі інформаційних opensource (відкритих ресурсів), наприклад, Google, Facebook передають в opensource дедалі більше різного інструментарію; запровадження хмарних рішень – скорочує час та обсяги необхідного фізичного обладнання; вдосконалення засобів приймання, зберігання, обробки й передавання інформації, що формують гігантське середовище – сучасні смартфони.

В Україні серед напрямків FinTech розвиваються електронні платежі та платіжні системи, альтернативне фінансування – краудфандинг та безпосереднє кредитування [31]. НБУ як регулятор і ринку небанківських фінансових послуг, останнім часом не обмежує можливості щодо впровадження фінансових сервісів. В Україні вже існують міні-банки, в рамках яких також існують FinTech-проекти. Водночас всі небанківські установи змушені відкривати рахунки, що не дає фінансовим компаніям незалежності від банків. Сьогодні, враховуючи переважаючий розвиток банківського сектору в Україні, стає можливим формування навколо банків за допомогою FinTech-компаній екосистем. Екосистема розширює охопленість потреб споживача, включає як платіжні, фінансові, так і супутні послуги, необхідні для життєдіяльності. Банкам потрібно чітко усвідомити, що їх бізнес-модель сьогодні є «відкритим протоколом», доступним для використання іншим гравцям ринку. Природний

крок в цій ситуації – взаємодія з FinTech-компаніями для формування конкурентної переваги за якістю клієнтського досвіду і спектром сервісів. Автоматизація процесів і застосування нових фінансових технологій повинні призводити до зменшення питомих витрат, а значить – до більш привабливих ставок по кредитах і депозитах, меншої вартості трансакцій і новим, інноваційним, способам заробляння грошей на клієнтських сервісах.

Банки традиційно диктують правила та змушують споживача їм підкорятись, в той час як нові FinTech компанії мають готовність і здатність розпізнавати потреби споживача фінансових послуг і намагаються відповідати їм. Без постійних новацій відповідно до останніх FinTech трендів нині діючі фінансові інститути приречені на програш новим гравцям фінансового ринку. Фінансові послуги у віртуальному просторі перетворюються в їх ключовий інструмент. Поділ на традиційні канали(банківські відділення, call-центри, банкомати та термінали) та Інтернет відмирає, тому що важливо обслуговувати клієнта там, де він проводитиме найбільше часу [23, с. 57]. Зниження маржі банківського бізнесу змушує банки скорочувати витрати, закривати відділення. Єдиним інструментами підтримки якості обслуговування залишаються дистанційні канали. Найдешевший – це онлайн доступ до банківських сервісів і мобільний банк. Банк стає не тільки фінансовим інститутом, а й платформою взаємодії.

Майбутнє за сервісними організаціями. Банки будуть змінюватися під впливом клієнтів, а фінансово грамотні клієнти змусять банки змінюватися. Якщо фінансові інститути історично здійснювали сервіс грошей, то зараз виграє та індустрія, яка перша навчиться краще за інших здійснювати обслуговування клієнтів. Зростає конкуренція за забезпеченого клієнта і надійного позичальника, а це найвимогливіші клієнти, які цінують свій час, готові платити за швидкість та зручність. Щоб залучити й утримувати таких клієнтів, потрібно мати можливість запропонувати сервіс якісний та технологічний. І це стосується в першу чергу дистанційних каналів обслуговування клієнтів сучасною банківською системою.

РОЗДІЛ 2

СТАН БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

2.1. Проблеми капіталізації українських комерційних банків

Стабільна банківська система країни є основою оптимального та ефективного перерозподілу капіталу в економіці з метою реалізації визначених цілей макроекономічної стабілізації та досягнення визначених пріоритетів. Банківська система України в 2019 р. демонструвала стабільний фінансовий стан, так чистий прибуток становив 56,6 млрд. грн., тобто в 2,7 рази більше ніж у 2018 р. Із семидесяти п'яти банків, які функціонували на той час, лише 11 із них працювали з прибутковістю капіталу, що становило більше 30%.

Одним із визначальних чинників, який впливає на фінансовий стан і перспективи розвитку банків є рівень їхньої капіталізації. Проблема капіталізації банків на жаль, є відчутною практично з початку створення та розвитку банківської системи України.

Розглянемо динаміку змін у розвитку банківської системи України за останній час. Кількість банків в українському банківському секторі з 2008 року по 2020 р. зменшилася в 2,3 рази, при цьому кількість банків з іноземним капіталом зменшилася за цей період у 1,3 рази, а кількість банків зі 100%-м іноземним капіталом навіть збільшилася в 1,35 рази. (табл. 2.1). Наведені дані свідчать, що останнім часом спостерігається тенденція до зменшення кількості банків внаслідок введення у 2014 році положень про нарощування власного капіталу шляхом збільшення статутного, для підвищення рівня дотримання економічних нормативів. Також ще однією причиною можна назвати «неспроможність банків» нейтралізувати ризики та недостатність ресурсної бази, за що їх виводив з ринку регулятор.

Серед основних показників, які характеризують діяльність банків та стан розвитку банківської системи в країні є розмір капіталу банку. Капітал банку – статутні кошти, спеціальні фонди, цільові резерви, необхідні для забезпечення

фінансової стійкості та здійснення економічної діяльності, відшкодування отриманих збитків. У Законі України «Про банки і банківську діяльність» відзначається, що: «Капітал банку зафіксовано як власні кошти, залишкова вартість активів банку після вирахування всіх його зобов'язань» [12].

Таблиця 2.1

Кількість банків в Україні за 2008-2019 рр. [35]

Роки (станом на)	Кількість діючих банків	З іноземним капіталом	Частка в загальній кількості, %	У т.ч. зі 100% іноземним капіталом	Частка в загальній кількості, %	Частка і кількості банків з іноземним капіталом, %
1.01.2008	175	47	26,9	17	9,7	36,2
1.01.2009	184	53	28,8	17	9,2	32,1
1.01.2010	182	51	28,0	18	9,9	35,3
1.01.2011	176	55	31,3	20	11,4	36,4
1.01.2012.	176	53	30,1	22	12,5	41,5
1.01.2013	176	53	30,1	22	12,5	41,5
1.01.2014	180	49	27,2	19	10,6	38,8
1.01.2015	163	51	31,3	19	11,7	37,3
1.01.2016	117	41	35,0	17	14,5	41,5
1.01.2017	96	38	39,6	17	17,7	44,7
1.01.2018	82	38	46,3	18	22,0	47,4
1.01.2019	77	37	48,1	23	29,9	62,2
1.01.2020	75	35	46,7	23	30,7	65,7

Власний капітал банку являє собою фундамент його діяльності, а також є важливим джерелом фінансових ресурсів та запорукою його фінансової стійкості, здатності виконувати свої фінансові зобов'язання та необхідною умовою підтримки довіри клієнтів банку.

Проблеми в банківській діяльності у 2014-2016 рр. проявилися в скороченні власного капіталу банків на 29,9% у 2015 р. порівняно з 2014 р. Значне зростання власного капіталу відбулося в 2016 р. на 19,4% з метою подолання негативних тенденцій у банківській сфері. Однак, зростання курсу валют не вплинуло на зміну показника власного капіталу, тому що за вимогами законодавства, його формування можливе лише в національній валюті [24]. Разом з тим, сьогодні надзвичайно актуальною проблемою є значне відставання темпів нарощування капіталів банків від збільшення їхніх активів, навіть не зважаючи на те, що при нормативі адекватності капіталу 12%, його фактичний

рівень складає близько 15%, що на думку Асоціації українських банків може потенційно збільшити активи банків на 60 млрд. грн. Разом з тим, якщо за останні роки збільшення банківських активів суттєво перевищувало приріст капіталу, то середній норматив адекватності капіталу знизився. У додатку А наведені показники, які характеризують активи українських комерційних банків за останній період.

З наведеного додатку ми бачимо, тенденцію щодо динаміки активів українських банків, які щороку зростають. За п'ять останніх років, з 2015 по 2019 рр. відбулося зростання активів комерційних банків на 240 075 млн. грн., активи в іноземній валюті зменшилися на 89 846 млн. грн. У додатку Б зображено дані про розмір капіталу банків України. З наведеного рисунка, ми бачимо, що протягом 2017 р. була позитивна тенденція капіталізації українських банків: відбувалося зростання капіталу на 25 958 млн. грн., або на 17,97% та зростання статутного капіталу банків на 196 039 млн. грн., або на 70,42% [35].

У 2018 р. спостерігається негативна тенденція діяльності банківського сектора, тобто відбувається зниження рівня розміру капіталу банків на 20 989 млн. грн., або на 12,32% та зменшення статутного капіталу на 9 372 млн. грн., або на 1,98%. Значно зростає розмір капіталу банків у 2019 р., що є позитивним фактором – на 47 962 млн. грн., або на 32,1% та збільшується статутний капітал – на 5 458 млн. грн., або на 1,17% [35]. Динаміка формування капіталу банків за останній період показує, що цей показник має нестійкий стан, постійно має нестабільну синусоїду від падіння до зростання (додаток В).

Як бачимо, за останні роки пасиви банків зростають і за останній період з 2016 по 2019 рр. зросли на 240 075 млн. грн., капітал комерційних банків збільшився на 97 141 млн. грн., статутний капітал на 248 542 млн. грн.

Отже, проаналізувавши динаміку розміру капіталу українських банків за період 2016-2019 рр., можна побачити, що діяльність банківського сектора є нестабільною. Вважаємо, що основними чинниками коливання показника власного капіталу банків стала наявність проблемної заборгованості,

збільшення розмірів відрахувань до резервів, скорочення кількості банківських установ і як наслідок підвищення збитковості діяльності банківської системи.

2.2. Фінансова стійкість українського банківського сектору та фактори, що на неї впливають

При дослідженні функціонування банків необхідно проводити аналіз їх фінансової стійкості. Гарантування фінансової стійкості банків – це основна умова результативного існування економіки. Комерційні банки прагнуть якомога ефективніше використовувати грошові ресурси. Досягнення відповідного рівня фінансової стійкості комерційного банку є важливим фактором стійкості банківської системи країни, основою для макроекономічного розвитку та успішних економічних змін. Фінансова стійкість є важливою при визначенні напрямів діяльності банків, її значення показує ступінь ризиковості діяльності суб'єкта банківської системи. Менеджмент фінансової стійкості впливає на існування та розвиток комерційних банків. Фінансова стійкість банку є основною умовою процвітання, а також активної діяльності банків.

Після кризових 2014-2015 років національне банківництво розпочало повільне відновлення. Але ж фінансову стійкість вітчизняних банків, а отже – довіру до них з боку різноманітних клієнтів, знижує наявність значних диспропорцій, які суттєво послаблюють її функціональні спроможності. Депозити населення зростають поступово. Серед сукупних депозитів частка коштів фізичних осіб складає більше половини і майже в два рази переважає частку коштів приватних нефінансових корпорацій (додаток Г). Наведена в додатку діаграма показує, що вкладам фізичних осіб притаманна підвищена волатильність, яка прямо впливає на фондування комерційних банків.

У січні 2019 р. обсяг депозитів фізичних осіб у національній валюті перевищив рівень докризового 2013 року, склавши 289,4 млрд. грн. (257,8 млрд. грн. на 01.01.2014 р.), при цьому за 2018 р. приріст гривневих депозитів склав 37 млрд. грн., а це на 14% менше, ніж у 2017 р. Ситуація по валютним

депозитам наступна: порівняно з 2014 р. (23,0 млрд. дол.) вони зменшилися практично втричі й становили на початок 2019 р. 8,7 млрд. дол. США. За 2019 р. спостерігалось зростання банківських депозитів населення: обсяг гривневих депозитів фізичних осіб, як свідчить сайт НБУ, станом на 01 січня 2020 року відносно попереднього періоду збільшився на 49,8 млрд. грн., або на 17%, до рівня 339,2 млрд. грн. Темпи росту валютних вкладів населення також були позитивними: за 2019 рік валютні депозити фізичних осіб збільшились на 1,3 млрд. дол. США, тобто на 15%, до позначки 10,0 млрд. дол. США [24] (табл. 2.4).

Таблиця 2.2

Динаміка банківських вкладів фізичних осіб в банках України в 2019 р.[24]

Показники	Січень 2019 р.	Квітень 2019 р.	Липень 2019 р.	Жовтень 2019 р.	Січень 2020 р.
Вклади населення в національній валюті, млн. грн.	289 416	296 247	313 197	311 864	339 168
Вклади населення в іноземній валюті, млн. дол. США	8 698	8 849	9 003	9 428	10 004
Разом, екв. млн. грн.	530 250	537 028	548 866	539 995	576 126

Монетарна статистика свідчить, що у 2013 р. депозити населення у банках були еквівалентними 29,1% ВВП, у 2019 р. вони дорівнювали 18% – хоча частка кінцевих споживчих витрат домогосподарств за 2014-2018 рр. у валовому продукті змінилася несуттєво (з 71,5 до 68,3%). Таким чином, ми бачимо, що значно меншу частку заощаджень домогосподарств було інституціоналізовано через інструменти банківських депозитів, а тому ці незакумульовані заощадження зможуть досить активно впливати на розбалансування фінансової стійкості української економіки.

Негативні тенденції спостерігаються у строковій структурі вкладів. Протягом 2014-2019 рр. існувала тенденція збільшення частки депозитів строком до одного року та зменшення частки довгострокових (понад два роки)

депозитів (додаток Д). Серед внесків домогосподарств частка поточних депозитів становить майже 42%, а разом з короткостроковими депозитами цей показник становить 82,9%. У 2013 р. ці показники мали відповідно 19,8% та 47,3%, а 49,4% вкладів мали термін від одного до двох років. Таким чином і інституціалізована частка депозитів фізичних осіб у період після кризи 2014 року стала більш волатильною та ризиковою з погляду на фінансову стабільність.

Банківське кредитування поступово відновлюється, проте дуже повільно. Об'єми кредитів у національній валюті, наданих нефінансовим юридичним особам, протягом 2014-2015 рр. зменшилися на 115,6 млрд. грн., або на 25% від рівня, який зафіксували у 2013 році, а повністю відновилось кредитування лише у першій половині 2019 року (додаток Ж).

У 2019 році обсяги корпоративного кредитування зменшились. Причини поганого відновлення корпоративного кредитування – це низька платоспроможність та відповідний рівень платіжної дисципліни позичальників, а також незначні темпи відновлення реального сектору економіки України та висока частка підприємств, що працює «в тіні». Такі інституційні ризики за відсутності реформ залишаються основними чинниками високої вартості кредитів. При цьому існують інші джерела отримання прибутку, де банки більше заробляють на вільних ресурсах, а це призводить до деформації ринку таких ресурсів, де слабкий платоспроможний попит на позики поєднується з високою вартістю пропозиції на кредитному ринку. Такі перекручення значною мірою утворюються через екзогенність достатнього високого попиту на ресурси банківського сектору, зумовленого необхідністю фінансування дефіциту бюджету (через продаж банкам державних облігацій).

Довгострокових кредитів у банківському портфелі для фінансування інвестицій мало. У 2019 р. позики на термін понад п'ять років, становили лише 18,0% кредитів, наданих нефінансовим корпораціям. У порівнянні з початком 2019 р. портфель таких кредитів зменшився на 1,5 в.п. Частка довгострокових гривневих кредитів мала тенденцію до зменшення й за рік скоротилася на 3,5

в.п. – до 12,5% [24]. Деформації структури банківських депозитів та кредитів по термінам проявляються у суттєвому перевищенні часткою довгострокових депозитів відповідного портфеля довгострокових кредитів. Депозити терміном понад два роки у 2019 р. становили лише 2,3%. Ресурси банківської системи постійно вкладаються в державні облігації та депозитні сертифікати НБУ. Банки спрямовані на надійну безризикову діяльність, обираючи ОВДП як інструмент для довгострокових вкладень, сертифікати НБУ – короткострокових.

Монетарна статистика на сайті НБУ показує: «За останні п'ять років сума таких вкладень банків зросла більш ніж у 5 разів: з 91,2 млрд. грн. станом на 01.01.2014 р. до 472,9 млрд. грн. на 01.01.2019 р., а за 2018 рік вартість ОВДП, які купили банки, зросла на 58,6 млрд. грн.» [24]. Вчений-економіст О. Петрик наголошує: «Банківська система направляє ресурс на фінансування державного боргу через купівлю ОВДП, а це являє собою фіскальне домінування над монетарним сектором, що згідно класичних підходів, унеможлиблює ефективне застосування режиму інфляційного таргетування» [25].

Додаток 3 містить динаміку розподілу активів українських банків між кредитним портфелем юридичних осіб та портфелем державних цінних паперів (ОВДП і депозитних сертифікатів НБУ), і це чітко показує тенденцію до поступової зміни політики банків у бік більш безпечних операцій з менш цінними паперами.

У банківській системі продовжує існувати ситуація коли питома вага проблемних кредитів у кредитному портфелі банків є занадто високою.

На сайті НБУ вказано: «Станом на 01.01.2019 р. таких кредитів у банківському портфелі було 52,9%. Через рік значення цього показника дещо покращилось порівняно з початком 2019 року, знизившись до рівня 48,4%. Позитивні тенденції можна побачити по всіх складових банківської системи: в цілому по державних банках частка NPL знизилась до 63,5% (у т.ч. по АТ КБ «ПриватБанк» – до 78,4%), по банках іноземних банківських груп – до 32,5%, по приватних банках з українським капіталом – до 18,6%» [24]. Суттєвою

проблемою залишається повернення кредитів рефінансування, які так і не повернули виведені з ринку банки (додаток К).

Прибутковість банківської системи також відновлюється поступово. З початку 2014 р., після окупації Криму, початку війни на Сході України, девальвації гривні, значного скорочення промислового виробництва, ускладнення соціально-економічної ситуації відбулось зменшення процентних і валових доходів банків. До того ж банки були змушені витратити значні кошти на формування страхових резервів під проблемні позики (додаток Л).

У цілому такі негативні обставини формували ситуацію багаторічної (2014-2017 рр.) збитковості банківської системи. Лише протягом 2018-2019 рр., на фоні, коли покращилася якість кредитного портфелю банків та суттєво скоротилися витрати на формування страхових резервів, прибуткова діяльність банків відновила [36].

Сьогодні реалізація функцій банківського сектору як головного важелю перерозподілу фінансових ресурсів, які акумулюються в економіці, в Україні є значно обмеженою. Незначна функціональна дієвість банківської системи суттєво обмежує структурні трансформації національної економіки, зменшує продуктивність та ефективність економіки порівняно з потенційно можливою. Наявність високих можливих ризиків нестабільності банківської системи обмежує можливості здійснення активної монетарної політики.

Отже, аналіз стану банківського сектору України показав, що чинниками, які заважають досягненню стійкості фінансової системи виступають: повільне відновлення банківського кредитування, велика частка проблемних кредитів у кредитному портфелі банків, великий обсяг неповернутих кредитів рефінансування, висока частка валютних активів і пасивів, спрямування ресурсів банківської системи у державний борг; незначні темпи зростання прибутковості та капіталізації банківської системи. Провідними напрямками монетарної політики в Україні повинні стати: оздоровлення проблемного кредитного портфелю банків, переспрямування банківських позик з державних облігацій на інвестиції в реальну економіку, зростання банківських депозитів,

як основного джерела ресурсів для банківських позик, поновлення процесу капіталізації банківської системи, повернення втрачених НБУ коштів системи рефінансування; зниження валютних ризиків через покращення валютної структури банківських активів і пасивів.

2.3. Діджиталізація та її вплив на банківську діяльність

Цифровізація вітчизняного фінансового ринку поступово набирає обертів. Сьогодні банки вже почали конкурувати не між собою, а з FinTech компаніями, і мабуть через 10-15 років банки зможуть змінитися кардинально.

Діджиталізація в банківській сфері – це оцифровка різних процесів в банках. За рахунок цього спрощується процес обслуговування, фінансові послуги стають дешевшими. Дуже важливо, щоб максимум банківських операцій, які не бачить клієнт, здійснювалися в електронному вигляді. За рахунок цього ризик виникнення якогось збою в обслуговуванні клієнта дорівнює нулю. Адже часто саме горезвісний людський фактор призводить до якихось помилок, недоліків і, відповідно, до проблем. У цілому діджиталізація в банківській системі включає автоматизацію процесів, перевід сервісів в електронні канали та онлайн-кредитування. Все це веде до підвищення ефективності банку. Найчастіше клієнти банку навіть не припускають, що важлива саме автоматизація процесу прийняття рішень в банках. За рахунок цього час обслуговування клієнта значно скорочується.

Сьогодні в силу розвитку інформаційних технологій вже не тільки з'являються можливості пошуку нових каналів взаємодії кредитних організацій зі своїми клієнтами, а й має місце реалізація цих підходів на практиці саме з боку банківського співтовариства. Як приклад тут можна навести наступне: зростання ринку смартфонів з витісненням класичних мобільних пристроїв зв'язку зумовило розробку і впровадження мобільних додатків з боку банківських структур. Перевагами впроваджуваних банками мобільних додатків є можливості клієнтів контролювати свої рахунки і здійснювати

банківські операції за допомогою мобільних пристроїв без прив'язки не тільки до офісу банку, але й до комп'ютера. При використанні визначених правил і алгоритмів ці механізми комунікації дозволять забезпечити надійну ідентифікацію клієнта-користувача, а також безпеку банківських рахунків і даних про операції в цілому.

Діджіталізація породила багатогранні способи та засоби доступу до банківських послуг і буквально вимагає радикально змінити погляди та пріоритети банків до ведення бізнесу. Майбутнє банку – цифрове й, можливо, лише цифрове, а це означає, що саме банки, які прихильні технологіям, виживуть в конкурентній боротьбі. Цифровізація також означає, що банкам все більшою мірою необхідно виділити значне місце технологіям в своїх подальших перспективах, планах і операціях, і, отже, стратегія тісного співробітництва з ІТ-компаніями буде необхідна тим, хто хоче очолити ринок фінансових послуг.

За останні кілька років банківська система вже зазнала значних змін. Основними напрямками трансформації сучасної банківської системи в умовах діджіталізації є:

- цифрова трансформація банківських переказів. Даний процес стає автоматизованим, тепер, щоб зробити транзакцію, не потрібен банківський персонал;
- переосмислення моделі банківського бізнесу. Вдалий приклад – це використання технології блокчейн, що дозволяє зменшити шахрайство в банківській сфері. Її вже застосовують в таких операціях як платежі, перекази, прямі інвестиції, управління торговими і виробничими, іпотечними, кредитними звітами тощо.

У цілому 2019-2020 рр. для українського ринку характеризувалися низкою показників, які швидко зростали та створювали умови для якісного перспективного розвитку галузі фінансових інновацій. Додаток М показує ступінь розвитку трендових напрямів FinTech в Україні з врахуванням кількості компаній на кожен напрям [28].

Український ринок Fintech сьогодні нараховує понад сотню Fintech компаній, переважна більшість з яких є постачальниками платіжних сервісів (EasyPay, LiqPay, IBOX та інші), а також досить розвинене онлайн-кредитування (Creditplus, Moneyveo та інші) та інфраструктурні рішення (BinTels, ProCard). Серед великих Fintech компаній набув популярності повністю мобільний банк, котрий не має жодних фізичних відділень (Монобанк). Проте, в нашій країні ринок FinTech розвивається не так стрімко, як в інших державах, так як має недосконале законодавче підґрунтя, наразі слабо капіталізований та здебільшого сконцентрований у вузьких сферах [28].

Результатом діджиталізації в Україні є наступні позитивні показники:

1. Україна займає 4 місце у світі за розвитком безконтактних платежів. Налічується понад 38 млн. активних карток, з яких 5,3 млн. оснащені безконтактною технологією.
2. Україна входить до п'ятірки найкращих країн за платіжними операціями з NFC: понад 20 банків пропонують NFC сервіси.

Задля подальшого впровадження інновацій, НБУ затвердив Стратегію розвитку Fintech в Україні до 2025 року – поетапний план створення в Україні повноцінної екосистеми Fintech з інноваційними фінансовими послугами та доступними цифровими послугами. Основними завданнями цієї Стратегії є стійкий розвиток інновацій, розвиток безготівкової економіки, підвищення фінансової грамотності споживачів та бізнесу [28]. До ключових результатів, що виникли під впливом діджиталізації можна віднести – запровадження Bank ID НБУ, створення умов надання небанківських фінансових послуг онлайн, впровадження електронного підпису у банківській системі, створено умови для переходу банків до Paperless та інше.

Нині система електронних платежів обслуговує 96% міжбанківських платежів, що є значним досягненням для України. Також необхідно відмітити, що ринок FinTech почав зростати за рахунок розвитку інтегрованої мережевої технології та законодавчого підґрунтя і замінити банківські установи, незважаючи на свою вузьку направленість на сьогодні.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

3.1. Ресурсне забезпечення діяльності банківської системи України

Значною проблемою банківської системи України є певна її відірваність від завдань розвитку національної економіки. Перспективи забезпечення стійкого економічного зростання країни залежатимуть від здатності банків забезпечити потреби підприємств у фінансуванні оборотного капіталу та спроможності банківської системи сприяти розвитку інвестиційного процесу в країні. Здатність банків акумулювати необхідний обсяг довгострокових ресурсів для фінансування великих проектів по кредитуванню інноваційно-інвестиційного розвитку країни загалом визначає потужність банківської системи держави. Існуюча думка про те, що в країні «надлишкова ліквідність» банківських установ є не зовсім правильною. Адже в структурі строкових вкладень, як ми вже зазначали, переважає частка «короткострокових» ресурсів, які непридатні для кредитування довгострокових інвестицій підприємств.

В останні роки зростання строкових зобов'язань у структурі банківських ресурсів спричинено більшою мірою відсутністю можливостей щодо інвестування коштів на ринку цінних паперів, а не активністю банків по залученню відповідних коштів на ринку. Із зростанням можливостей і розвитком фондових інструментів інвестування коштів, доступних суб'єктам економіки, у майбутньому загостриться конкуренція за кошти вкладників, особливо коштів фізичних осіб.

Безумовно, для довгострокових кредитних вкладень необхідні й довгострокові банківські ресурси. Для вирішення даної проблеми необхідно дослідити перебіг економічних процесів у макро- та мікроекономічній площині.

Активізація банківського довгострокового кредитування підприємств реального сектора економіки на макрорівні визначається відповідною участю держави у цих процесах за наступними основними напрямками.

По-перше, це створення спеціалізованого банку розвитку. Його головним завданням має бути реалізація функцій щодо довгострокового кредитування пріоритетних галузей економіки країни. Але, якщо таке рішення про створення відповідного банку й буде прийнято, тоді виникає проблема щодо пошуку джерел акумуляції відповідних грошових ресурсів. Будь-який банк функціонуючи на загальних комерційних засадах, у своїй діяльності стикається з тими ж самими проблемами, які існують в інших банківських установах країни. У разі застосування механізму трансформації бюджетних коштів для ресурсного забезпечення довгострокового кредитування, постає проблема щодо формування визначених критеріїв вибору тих сфер і галузей економіки, яким першочергово будуть надаватися відповідні позики.

По-друге, необхідно розглядати механізм рефінансування НБУ комерційних банків. Прийняті в останній період нормативні документи із забезпечення довгострокового рефінансування за оцінками фахівців на практиці виявились малоефективними. Крім того, саме керівництво НБУ до недавніх пір займало чітку позицію щодо переважання якраз короткострокового рефінансування.

По-третє, як ще один механізм впливу з боку НБУ на макrorівні, можна було б розглядати і диференціацію окремих нормативних показників системи нагляду (наприклад, зниження нормативу по формуванню резервів на можливі втрати за довгостроковими позичками реальному сектору). Але, враховуючи імовірність підвищення ризику за активними операціями банків, необхідний обережний і виважений підхід.

По-четверте, у розвинутих країнах на формування довгострокових ресурсів банківської системи важливий вплив мають інститути фінансового ринку, а саме недержавні пенсійні фонди та страхові компанії. Збільшення масштабів діяльності та їх активний розвиток в Україні може сприяти формуванню «довгих» грошей, які у подальшому можуть бути вкладені у банківську систему у вигляді строкових депозитів.

На мікрорівні найбільш важливою роботою комерційних банків по формуванню довгострокових ресурсів, з метою збільшення довгострокового кредитування реальної економіки, є залучення коштів домогосподарств, тобто великої частини грошової маси, яка перебуває поза банками. У цьому плані створення належних організаційних і правових передумов для залучення додаткових коштів населення може значно активізувати формування ресурсів для довгострокового кредитування економіки.

Але розвиток довгострокового банківського кредитування інвестиційних проєктів можливий не лише через формування необхідної ресурсної бази банків шляхом залучення ними коштів довгострокових і строкових депозитів, а й основним чином стабільністю ресурсної бази комерційних банків країни. Слід пам'ятати про те, що строкові вклади населення є дороговартісними та їхнє обслуговування доволі витратне для банків, а це в свою чергу формує високу ціну кредитних ресурсів, особливо довгострокових.

Значні обсяги короткострокових ресурсів, їх відносно стабільний рівень, також є важливими для формування необхідної ресурсної бази банківських установ. Активна діяльність банків по залученню коштів населення та юридичних осіб при наданні відповідних державних гарантій повернення, а також надання максимального спектру послуг за такими рахунками (кредитна діяльність, здійснення платежів та розрахунків, відповідні карткові проєкти) може сприяти забезпеченню стабільності ресурсної бази комерційних банків та розширенню спроможностей банків щодо фінансування довгострокових вкладень в економіку країни.

3.2. Перспективи цифровізації у банківському секторі

Діджіталізація як процес реалізується за наявності розвиненої електронної інфраструктури, яка вже існує, а значить, можна стверджувати, що наше суспільство стало інтернет-орієнтованим. У цих умовах важливо побудувати таку бізнес-модель, яка б відповідала бажанням споживача. Банки інвестують в цифрові технології, що дозволяє їм значно скорочувати витрати та

збільшувати обсяг послуг, які надаються. Тому сучасна бізнес-модель повинна враховувати основні тренди індустрії фінансових послуг.

Поява такого напрямку, як Internet of Me – надання клієнтам свободи вибору каналу отримання і часу, частоти здійснення фінансових операцій – виводить сферу банківських послуг на новий рівень, відбувається зміщення акценту з конкурентоспроможного надання послуг до конкурентоспроможного результату у клієнта від наданих послуг (outcome economy). Такому стану речей сприяють сучасні девайси, які аналізують дії потенційних клієнтів день за днем і пропонують можливі цікаві продукти клієнтам. У зв'язку з цим поява банківської моделі ведення бізнесу в формі платформізації є деяким переосмисленням банківського бізнесу, що дозволяє зблизити продавців і покупців, а також побудувати взаємовигідне співробітництво з іншими учасниками фінансової індустрії. Готові рішення прикладного програмування допомагають банкам сконцентруватися на якості і функціональності банківських продуктів індивідуально кожному клієнту.

Ключову роль у платформізації банківського бізнесу відіграють ІТ-компанії. В даний час світовий ринок програмного забезпечення для організації цифрового банку представлений наступними брендами: Temenos Group AG (використовують 38 з 50 найбільших банків по всьому світу для обробки своїх транзакцій); STRANDS (пропонує банкам створення інноваційних програмних рішень, які допомагають створити клієнтоорієнтований підхід у наданні банківських послуг по цифрових каналах. У числі їх клієнтів знамениті банківські бренди Barclays, Deutsche Bank та інші); Software Development Kit (спеціалізується на розробці програмного забезпечення для створення FinTech-продуктів); Rubikon (надає модульні рішення для будь-яких технологічних потреб банків, які можуть сформувати універсальну систему банківських послуг); NYMBUS (надає альтернативні традиційним банкам пропозиції щодо взаємодії з клієнтами на основі SaaS-платформ, які мають різнобічний характер) та інші.

Таким чином, в рамках формування перспектив щодо створення банківської моделі на основі платформи (ВааР), необхідно вже сьогодні задуматися про пошук і вибір стратегії платформного бізнесу.

Можна виділити наступні тенденції в сфері формування банківських бізнес-моделей:

- підприємства з високою технологічністю дозволяють скоротити стадії розробки банківських продуктів, та, найголовніше, підвищити рівень задоволеності клієнтів.
- спостерігається тенденція до розвитку клієнтоорієнтованих бізнес-моделей. Її основним ядром має бути не створення рентабельних продуктів для банку, а реалізація бажань клієнтів.

В останні роки ми спостерігаємо стрімке зростання цифрових послуг в банківській сфері. За даними AppDynamics, 85% споживачів в світі використовують мобільний банк для управління фінансами в своїй повсякденній діяльності, при цьому 43% стверджують, що додатки банків відіграють найважливішу роль у вирішенні щоденних питань, поступаючись тільки соціальним мережам. Експерти KPMG назвали в 2019 році найбільш затребуваними технологіями в банківській сфері штучний інтелект (72%), Big Data та Інтелектуальну аналітику (61%), роботизацію (56%), машинне навчання і чат-боти (56%), а також оптичне розпізнавання (44%) [14].

Більшість людей обирають свій банк, виходячи з можливості виконувати всі необхідні операції дистанційно через доступні і комфортні цифрові канали комунікації, без відвідування відділення або телефонних дзвінків. Звіт AppDynamics «App Attention Index» свідчить, що 54% споживачів змінили б свій банк, якби його мобільний додаток працював недостатньо добре. Узагальнено, можна виділити кілька найбільш важливих характеристик систем банкінгу, які необхідні клієнту: функціональні можливості (доступні клієнтам операції); зручність користування системою (призначений для користувача інтерфейс); забезпечення безпеки зберігання та передачі фінансової інформації; безперебійна робота сервісів та всі рішення проблем в реальному часі.

Поряд з впровадженням цифрових технологій необхідно вдосконалювати підходи до управління, керівництва та контролю. Головними перешкодами для цифрової трансформації представники банківської сфери виділяють невисокий рівень ІТ-компетенцій всередині організації, застарілі серверні системи ІТ-інфраструктури та відсутність інструментів для оптимізації трудомістких процесів.

Цифрова трансформація банківського сектора – це об’єктивна та неминуча можливість розширити бізнес, зменшити операційні витрати та побудувати ефективні канали надання послуг, щоб тісніше взаємодіяти з клієнтами та чітко розуміти їх переваги.

Таким чином, основними перевагами подальшої цифровізації в банківському секторі виступають наступні: поява нових технологічних можливостей залучає нових гравців в банківський сектор і в фінансову індустрію в цілому; інформаційні та телекомунікаційні технології застосовуються як з метою технічної підтримки банків, так і для розвитку нових каналів дистрибуції, зокрема, за допомогою тісної співпраці з торговими організаціями; банки вкладають кошти в цифрові технології, бо це дозволяє їм значно скорочувати витрати і збільшувати обсяг послуг, які надаються; Internet of Me – надання клієнтам свободи вибору каналу отримання, часу, частоти здійснення фінансових операцій – виводить процес надання банківських послуг на новий рівень, відбувається зміщення акценту з конкурентоспроможного надання послуг до конкурентоспроможного результату у клієнта від наданих послуг (outcome economy); наявні рішення прикладного програмування допомагають банкам сконцентруватися на якості і функціональності банківських продуктів індивідуально для кожного клієнта; організації з високою технологічністю спроможні скоротити стадії розробки банківських продуктів, збільшити безперебійність роботи банку в цілому, покращити ефективність операційної діяльності та підвищити рівень задоволеності клієнтів.

ВИСНОВКИ

Ефективне банківництво як різновид економічної діяльності можливе лише в рамках банківської системи саме як системи, яка функціонує як єдиний механізм, де все регулюється та контролюється окремим інститутом грошової влади – Центральним банком. Кожен окремо взятий банк може себе кваліфікувати як комерційний банк тільки тоді коли він є членом банківської системи, адже тільки сукупність взаємозв'язків з іншими банками виражає і сутність і практичну організацію банківництва в кожній країні саме в рамках банківської системи.

Проблема формування оптимальної структури банківської системи є об'єктивною необхідністю побудови її в такий спосіб, щоб вітчизняна економіка у всіх її галузях та сегментах була би максимальним чином забезпечена повним набором основних банківських продуктів, яких потребують усі суб'єкти ринку. Зростання рівня конкуренції спонукає банки знижувати витрати, отже оптимізувати кількість філій та відділень.

Скорочення витрат на персонал, техніку, оренду приміщень призводить до зміни самої структури банківської системи, у якій нарівні з традиційними відділеннями, вагому (ключову) роль відіграватимуть високотехнологічні електронні центри, які за допомогою цифрових технологій будуть пов'язувати клієнта банку з його операційною системою

Ще одна суттєва проблема – недостатнє ресурсне забезпечення діяльності банківської системи, в першу чергу нестача довгострокових ресурсів для фінансування інвестиційно-інноваційних проєктів. Формування необхідної ресурсної бази банків для забезпечення довгострокового кредитування вимагає діяльності банків по залученню довгострокових депозитів, формування так званих «довгих» ресурсів та в цілому забезпечення стабільної ресурсної бази банківських установ.

У банківській справі одним із ключових складових ефективної діяльності комерційних банків є комплекс банківського менеджменту, націленого на забезпечення фінансової стійкості комерційного банку, тобто необхідність

реалізації двох важливих завдань: з одного боку, дотримання ліквідності банку і відповідно, забезпечення належного рівня його платоспроможності відносно різних груп клієнтів, а з іншого – забезпечення максимальної прибутковості банківських операцій, що є необхідною умовою рентабельного господарювання банку як бізнесової одиниці. Віковічна дилема, яку вирішують банки: з одного боку, забезпечити ліквідність і платоспроможність, але з іншого – прибутковість, хоча за економічною сутністю ці два процеси реалізуються в значній мірі в протилежних напрямках. Максимально ефективно, з мінімізацією ризиків, управління активами і пасивами комерційного банку і дозволяє створити оптимальні умови для підтримання фінансової стійкості при збереженні і прибутковості і ліквідності.

Однією із новітніх тенденцій розвитку фінансового (у т.ч. банківського) бізнесу в світі, яка не обійшла й Україну є розвиток FinTech компаній, своєрідна FinTech революція, як боротьба з банками та небанківськими фінансово-кредитними інститутами за переділ сфери фінансових послуг. Запровадження фінансових інновацій пов'язано з хвилями чисто технологічних, цифрових інновацій в галузі ІТ. Сьогодні, враховуючи переважаючий розвиток банківського сектору в Україні є можливим не конкуренція, а співпраця банків та FinTech компаній, формування навколо банків за допомогою FinTech компаній екосистем, які будуть надавати споживачам платіжні, фінансові, супутні послуги, необхідні для життєдіяльності. Банки будуть змінюватися під впливом клієнтів, а фінансово грамотні клієнти змусять банки змінюватись. Інструментом підтримки якості обслуговування залишається дистанційні канали. Банк поступово стане не просто фінансовим інститутом, а й платформою взаємодій та буде здійснювати не сервіс грошей як раніше, а сервіс індивідуальних бажань клієнтів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аврамчук Л. А., Сянькова В. Р. Проблеми капіталізації банківських установ у сучасних умовах. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 16. С. 806-809.
2. Алексеєнко М. Д. Капітал банку : питання теорії і практики : монографія. К. : КНЕУ. 2002. 276 с.
3. Бабух І. Б., Нікіфоров П. С. Банківська система України : ризики діяльності та забезпечення її фінансової безпеки. *Економіка, облік, фінанси та право : аналіз тенденцій та перспектив розвитку : збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Полтава, 24 жовтня 2019 р.)*. Полтава : ЦФЕНД, 2019. Ч. 4. С. 8-10.
4. Бабух І. Б., Нікіфоров П. С. FinTech як основний чинник трансформацій фінансових ринків та нові можливості фінансового маркетингу. *Розвиток фінансово-економічного становища на різних рівнях управління: підприємство, регіон, держава : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 18 квітня 2020 р.)*. Дніпро : НО «Перспектива», 2020. С. 74-77.
5. Бойко А. С. Фактори впливу на забезпечення банківської ліквідності в Україні. *Агросвіт*. 2018. № 11. С.43-47.
6. Варцаба В. І. Проблеми забезпечення фінансової стійкості банківської системи України. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Економіка*. 2018. № 1. С. 311-316.
7. Варцаба В. І., Заславська О. І. Сучасне банківництво : теорія і практика : навч. посіб. Ужгород : Видавництво УжНУ «Говерла», 2018. 364 с.
8. Гонгало Н. М. Проблеми та перспективи розвитку інтернет-банкінгу в Україні. *Проблеми забезпечення ефективного функціонування та стабільного розвитку банківської системи та економіки : тези доповідей учасників VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів,*

- аспірантів та молодих вчених. К. : ДВНЗ «Університет банківської справи», 2018. С 89-93.
9. Грошово-кредитна система України в умовах ринкових перетворень в економіці : монографія / за ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. Тернопіль : «Карт-Бланш», 2007. 309 с.
 10. Дзямучич М. І., Чиж Н. М., Потьомкіна О. В. Ефективність формування та використання ресурсів комерційних банків України. *Економічний форум*. 2017. № 2. С. 337-343.
 11. Зверяков М. І., Коваленко В. В., Сергєєва О. С. Управління фінансовою стійкістю банків : підручник. К. : «Центр учбової літератури», 2016. 520 с.
 12. Закон України «Про банки та банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121-III). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>.
 13. Закон України «Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати» від 19.06.2003 № 979-IV (зі змінами та доповненнями). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/979-15#Text>.
 14. Інновації та розбудова фінтех-ринку України – у фокусі уваги Національного банку / Національний банк України. URL : <https://bank.gov.ua/-ua/news/all/innovatsiyi-ta-rozbudova-finteh-rinkuukrayini--u-fokusi-uvagi-natsionalnogo-banku> (дата звернення: 11.01.2021).
 15. Коваленко В. В. Трансформаційні напрями розвитку банківської системи України. *Економічний форум*. 2015. № 2. С. 286-295.
 16. Коваленко В. В., Радова Н. В. Моніторинг фінансової стабільності банківської системи України. *Східна Європа : Економіка, бізнес та управління*. 2019. Вип. 2 (19). С. 321-330.
 17. Коноваленко Н. Р. Майбутнє банківської системи в рамках цифрової економіки. *Проблеми забезпечення ефективного функціонування та стабільного розвитку банківської системи та економіки* : тези доповідей учасників VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів,

- аспірантів та молодих вчених. К. : ДВНЗ «Університет банківської справи», 2018. С. 97-100.
18. Корженко К. А. Підходи до класифікації факторів, що впливають на стійкість банківської установи. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Економічні науки*. 2015. Вип. 12. Ч. 1. С. 191-195.
 19. Корнєєв В. Л. Фінансові інновації банків і можливості диверсифікації банківських послуг. *Світ фінансів*. 2017. № 2. С. 74-81.
 20. Кузнецова Н. О. Понятие и сущность банковской деятельности. *Молодой ученый*. 2019. № 23. С. 470-472.
 21. Лачкова Л. І., Борисова А. О., Лачкова В. М., Механізм управління фінансовою стійкістю банків. *Економіка і суспільство*. 2018 Вип. 19. С. 1089-1092.
 22. Необанки : закордонна історія та українська перспектива. Газета online. URL : <https://yurgazeta.com/publications/practice/inshe/neobanki-zakordonna-istoriya-ta-ukrayinska-perspektiva.html> (дата звернення: 09.01.2021).
 23. Опенько В. А. Місце Інтернет-банкінгу в банківській системі України. *Проблеми забезпечення ефективного функціонування та стабільного розвитку банківської системи та економіки* : тези доповідей учасників VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених. К. : ДВНЗ «Університет банківської справи», 2018. С. 56-60.
 24. Офіційний сайт Національного банку України. URL : <http://bank.gov.ua>.
 25. Петрик О. Домисли та реалії інфляційного таргетування. URL : https://dt.ua/macrolevel/domisli-ta-realiyi-inflyaciynogo-targetuvannya2484-80_.html (дата звернення: 08.01.2021).
 26. Поченчук Г. М. Інституціональний розвиток економіки в умовах фінансової глобалізації : монографія. К. : «Центр учбової літератури», 2016. 420 с.
 27. Семенов А. Ю., Цирулик С. В. Тенденції розвитку FinTech послуг на світовому та вітчизняному ринках фінансових послуг. *Бізнес Інформ*. 2018. № 10. С. 327-334.

28. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року / Національний банк України. URL : <https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy/fintech2025> (дата звернення: 11.01.2021).
29. Ткач Є. В., Нікіфоров П. С. Банківська таємниця : український контекст. *Трансформація системи міжнародних, національних та локальних ринків = Transformation of System of International, National, and Local Markets* : мат. Міжн. наук.-практ. конференції (29-30 квітня – 1 травня 2020 року). Чернівці (Україна) – Сучава (Румунія). Чернівці : Чернівецький національний університет ім.Ю.Федьковича, 2020. С.124-127.
30. Фінанси, банківська справа та страхування. Грошовий обіг і публічні фінанси: підручник для бакалаврів / за ред. проф. П. О. Нікіфорова, доц. Н. А. Бак. Чернівці : Чернівецьк. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича, 2019. 296 с.
31. Фінтех-2019 : дослідження українського ринку фінансових технологій. *Каталог фінтех-компаній України*. URL : <http://www.management.com.ua-/tend-/tend1139.html> (дата звернення: 09.01.2021).
32. Шпильовий В. А., Фімяр С. В. Концептуальні підходи до визначення сутності банківської діяльності в умовах модернізації економічної системи. *Агросвіт*. 2015. № 13. С.14-18.
33. Ignatenko L. O., Belyaeva V. Y. Role of financial engineering in the system of ensuring financial stability of the bank. *Інтеграційні процеси та інноваційні технології. Досягнення та перспективи технічних наук* (іноземними мовами): матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. студ. і молодих учених вищих техн. навч. закл. (Харків, 9 квіт. 2015 р.). Х. : ХНАДУ, 2015. С. 206-210.
34. Nikiforov P., Babukh I., Kinashchuk S. FinTech as a driver for today's financial market transformations : the Ukrainian context. *Причорноморські економічні студії*. Вип. 51. 2020. С. 189-194.
35. <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/> (дата звернення: 09.01.2021).
36. <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-05/rozgornuta-versiya-dopovidishemaevoi-l.g.pdf>.